

SUOMEN KANSANOPISTOYHDISTYS RY

PILOTTITUTKIMUS

**Osallisuutta tukevat menetelmät
ja toimijoiden yhteistyö
NEET-nuorille soveltuvien
palvelujen perustana**

JOHANNA KUIVAKANGAS

SISÄLTÖ

<u>Johdanto</u>	<u>2</u>
<u>Osa 1 NEET-nuoret</u>	<u>6</u>
<u>Osa 2 Nuorten kertomaa</u>	<u>10</u>
<u>Osa 3 Case Pajapäivät</u>	<u>12</u>
<u>Maalauspajassa</u>	<u>12</u>
<u>Vaarunvuoren retkellä</u>	<u>12</u>
<u>Pajapäivien palautetuokio</u>	<u>13</u>
<u>Pajapäivien arviointikokous</u>	<u>13</u>
<u>Johtopäätös: Toimenpide-ehdotukset</u>	<u>14</u>
<u>Lähteet</u>	<u>15</u>
<u>Liite 1</u>	<u>16</u>

Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry
Hankejulkaisu 2017

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut hankkeen toimintaa.
Julkaisun laatija: Johanna Kuivakangas YTM, KM, työnohjaaja,
Nuorisotyö-lehden päätoimittaja ja vapaa kirjoittaja

ISBN: 978-952-99505-9-1

Kannen kuva: unsplash.com/Haley Powers

Taitto: Marika Elina Kaarlela/Gekkografia

”... ”

Mun eka reaktio, kun pääsin pajalle, oli suuttumus, miksei tällaisesta toiminnasta puhuta enempää, miksei ole joka paikassa tarjolla, mulla on mennyt vuosia lukion jälkeen...”

JOHDANTO

Tämä on pilottitutkimus, jolla tavoitellaan käytännöllistä ja tutkimuksellista otetta, missä kansanopistot ja työpajat voisivat olla vahvistamassa NEET-nuorten aktiivista kansalaisuutta ja sijoittumista yhteiskuntaan. Tutkimus on toteutettu Kuopiossa ja Jyväskylässä. Keskiössä on työpajanuorten omat kokemukset työpajalla ja kansanopistojen järjestämistä ensimmäisistä opintokokonaisuuksien yhdistämisestä työpajatyöskentelyyn. Aineisto koostuu ryhmä- ja yksilöhaastatteluista (2+5) sekä havainnointiaineistosta kolmen pajapäivän aikana Alkio-opistolla, mihin työpajanuoret ja kansanopiston opiskelijat osallistuivat yhdessä sisältäen pajapäivien järjestäjien ja ohjaajien arviointikokouksen. Lisäksi on haastateltu kahden (2) työpajataustaista yhteisöpedagogiopiskelijää. Pilottitutkimuksessa on käytetty laadullista, eksploratiivista, ei-yleistettävää tapaustutkimuksen otetta: tekstissä esitetään tutkijan aineistoon perustuva näkemys, joka perustuu lähiluvun menetelmään.

Kansanopistojen toiminnassa on paljon elementtejä, joita voitaisiin aiempaa tehokkaammin hyödyntää nuorisotyöttömyyden ehkäisemisessä ja koulutuksen siirtymävaiheiden sujuvoittamisessa. Työpajat tarjoavat nuorille mahdollisuuden kehittää ammatillista osaamistaan ja työkokemuksen kautta parantavat nuorten mahdollisuuksia päästä jatko-opintoihin tai työelämään. Kansanopistojen ja työpajojen palveluja voitaisiin yhdistää aiemmasta poikkeavalla tavalla uudenaikaiseksi nuorille suunnattavaksi palvelukokonaisuudeksi.

KEHITTEILLÄ OLEVAN PALVELUMALLIN tarkoituksena olisi löytää työpajojen ja kansanopistojen yhteistyönä toimintamalli (toimintamalleja), jossa nuori voisi joustavasti saada arjen hallinnan taitoja, kokemuksia työtoiminnasta, oppimisvalmiuksia sekä mahdollisuuden ryhmäytyä sekä asettaa omalle elämälle tavoitteita. Ohjaamot ja etsivä nuorisotyö tarttuvat työssään samaan aiheeseen. Nuorten omaa ääntä ja kokemusta on selvitetty vähän. Eli tilastollisen tiedon lisäksi tarvitaan kokemustietoa nuorista subjekteina, toimijoina; oman elämänsä asiantuntijoina, millä

“Nuoret aikuiset otetaan huomioon monissa hyvinvointipalveluissa erityisryhmänä. Silti heidän oikeutensa palveluihin jää paikoin toteutumatta. Syitä palvelujen ja tarpeiden kohtaamattomuuteen ovat muun muassa palvelujärjestelmän jäykkyys ja siitä juontuva vaikeus tunnistaa monimutkaisten siirtymien keskellä elävien nuorten aikuisten tarpeita ja elämäntilanteita.”

(Aaltonen & Kivijärvi 2017)

Tutkimuskysymykset pilottitutkimuksessa koostuvat neljästä teemasta:

1 Työpajantyöskentely ja kansanopistojen yhteistyö

2 Työelämätaidot

3 Oppimisprosessi

4 Toimeentulo ja elämänhallinta

palveluiden sameita ja sokeita pisteitä paikannettaisiin. Tässä tutkimuksessa ääni annetaan NEET-taustaisille nuorille ja pyritään löytämään kiteytyneitä ajatuksia toimintamalliin tavoitteena:

- Saada ilman suojaverkkoa jääneet nuoret koulutuksen ja työelämän piiriin tai toimimaan muulla tavalla aktiivisesti oman osallisuuden kehittämiseksi yhdistämällä opinnollisuus ja työtoiminta.
- Synnyttää matalan kynnyksen palveluja, jotka ovat henkilökohtaisia ja joustavia.
- Hyödyntää vertaisuutta ja erilaisia oppimisympäristöjä sekä erilaisen toimijoiden yhteistyötä nuoren yhteiskuntaan asemoitumisen tukemisessa.

Kansanopistoilla ja työpajoilla on yhteinen arvoperusta ja monia yhtenäisiä menetelmiä. Yhteisiä rajapintoja ovat esimerkiksi: sosiaalipedagoginen työote, elämähallinnan tukeminen, oppimisprosessi, toiminnallisuus, kuntoutuminen, ohjaaminen, osallisuuden tukeminen ja elinikäinen oppiminen.

Tutkimuskysymykset pilottitutkimuksessa koostuvat neljästä teemasta: 1) Työpajantyöskentely ja kansanopistojen yhteistyö, 2) Työelämätaidot, 3) Oppimisprosessi ja 4) Toimeentulo ja elämänhallinta

Näiden neljän teemakokonaisuuden avulla etsitään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- **Millaisia kokemuksia** NEET -nuorilla on työpajatyöskentelystä ja kansanopiston yhteistyöstä? Millaisia polkuja heillä on takana ja miten he hahmottavat tulevaisuuttaan? Miten he ovat kokeneet työpajan ja kansanopistojen ohjauksen? Millaisia vertaiskokemuksia he ovat saaneet? Millaisia ajatuksia nuorilla on koulutuksesta, työelämästä ja verkostoyhteistyöstä? Miten 3. sektori näyttäytyy toiminnan aikana nuorille? Onko toiminnalla ollut vaikutuksia tai muutoksia aiempaan ajattelutapaan, omaan elämänhallintaan, aktiivisuuteen tai osallisuuden tunteeseen (arki, rutiinit, ystäväpiiri, perhe, yhteiskunnallisten asioiden seuraaminen)?
- **Millaisia ovat nuorten** henkilökohtaiset oppimispolut? Mitkä oppimiskokemukset ovat vahvistaneet nuoria? Miksi? Miten kuva työelämästä on muuttunut? Millainen on hyvä työyhteisö? Millaisena työntekijänä nuori hahmottaa itsensä? Mitä hän tarvitsee toimiakseen opiskelijana tai työelämässä tulevaisuudessa? Mistä nuori unelmoi?
- **Millaisia vaiheita nuorilla** on ollut toiminnan aikana (esteet, vaikeudet tai turhautumisen tunteet, onnistumiset, ilonaiheet)? Millaista on ollut yhteistyö kansanopistojen opettajien kanssa nuorten näkökulmasta? Miten nuoret kuvaavat oppimisprosessiaan ja omia

Jos sä teet töitä on, tärkeätä päästä eteenpäin, ja sen verran vapautta, että voi ottaa parhaan itsestäs irti.”

tunteitaan siinä? Mikä on tehnyt oppimisesta palkitsevaa? Millaista tukea nuoret ovat saaneet aiemmin opinnoissaan oppilaitoksissa, työpaikoilla ja työpajalla toimiessaan? Mitkä asiat ovat vaikeuttaneet oppimista? Miten nuoret kehittäisivät kokemansa perusteella toimintaa?

- **Miten nuoret suhtautuvat** omaan rahankäyttöön ja toimeentuloonsa? Millaisia ajatuksia nuorilla on päätökselytyöläisyydestä? Millaisia ovat nuorten tulevaisuuden haaveet? Millä tavalla työpajatoiminta on vaikuttanut nuorten talouteen ja rahankäyttöön? Millaisia työntäviä tai estäviä tekijöitä nuoret näkevät työpajatoiminnan, työn tai opiskelun aiheuttavan omaan talouteensa, entä arkeen, omaan tyytyväisyyteen ja sosiaaliseen kontekstiin?

Pedagogiset kysymykset voidaan nähdä pilotititutkimuksen fokuksena. Miten sektoroituneen palvelujärjestelmän eri tavoin yhteen sovitut palvelut toimivat NEET – nuorten kohdalla? Onko palveluohjaus riittävä? Millä tavoin pedagogiikat ovat nuoria varten? Miten nuoret itse ovat pedagogiikoissa mukana, toimijoina, vai liikkuvatko he kentillä heille tuotettujen palveluiden kuluttajina? Mikä on nuorten rooli palveluissa? Onko NEET–nuorilla ammattimaisesti toimivia aikuisia rinnalla kulkijoiksi ja kasvuun tukijoiksi, niin että nuoret löytäisivät kukin oman potentiaalinsa ja subjektiivutensa. Miten he voivat tukea toisiaan omissa ryhmäproses-

seissaan ja voidaanko se tehdä ohjatusti?

Työpajapedagogiikka perustuu ajatukseen John Deweyn kokemukselliseen ja käytännönläheiseen käsitykseen ”tekemällä oppii”. Työpajojen pedagogista otetta voisi luonnehtia myös sosiaalipedagogisesti virittyneeksi, missä valmennuksella, dialogisuudella, yhteisöllisyydellä ja vuorovaikutuksella on vahva merkitys nuorelle. (Hämäläinen & Palo, 2014.)

NEET –ilmiön taustalla elävä yhteiskunnallinen pulma liittyy siihen, että palkkatyöyhteiskunnan kilpailuintensivinen työjärjestelmä (ja sen mukana alati kulkeva muutospainne) ei tarjoa paikkoja kaikille: ”olla jotain”.

Valtioneuvoston lokakuun alussa 2017 hyväksymä (v)altakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma vuosille 2017–2019 muotoilee saman ongelman omin sanoin: ”Nuorten korkea työttömyys johtuu työpaikkojen tarjonnan riittämättömyydestä, mutta myös siitä, että osa nuorista tarvitsee selvästi nykyistä enemmän tukea työnhakuun ja työelämässä toimimiseen.”

Hanke on alkanut 2016. Hankkeen toimintaa varten on perustettu ohjausryhmä, johon kuuluu Timo Heinola (pj) Kuurojen kansanopisto, Heidi Vesa (siht.) Suomen Kansanopistoyhdistys, Tytti Pantsar Suomen Kansanopistoyhdistys, Reetta Pietikäinen Työpajayhdistys, Eeva Sinisalo-Juha Humanistinen ammattikorkeakoulu sekä Elina Ylikoski Humanistinen ammattikorkeakoulu.

TUTKIMUS JAKAUTUU KOLMEEN OSAAN:

- 1 NEET-nuoret
-käsite ja keskustelu
- 2 Nuorten omakohtaiset
kokemukset
- 3 Palaute ja arviointi

Hankkeessa yhteistyötä tekevät Alkio-opisto Jyväskylän Taidetyöpajan kanssa ja Pohjois-Savon opisto TUKEVA – työvalmennussäätiön kanssa. Opistot valittiin alueellisiin perusteisiin mukaan kehittämään uudenlaista työtapaa, jota voidaan myöhemmin laajentaa muille alueille ja toimijoille. Kuurojen kansanopisto on mukana erityisopistona, jonka osaaminen on tärkeää esim. vajaatyökykyisten osalta.

Uudenlainen palvelukokonaisuus NEET-nuorille sisältää alustavan suunnitelman mukaan mm. vapaan sivistystyön opintoja, ammatillisen koulutuksen opintoja, perusopetuksen arvosanojen nostamista, työssä oppimista ja työhön harjaantumista. Toimintamallin kehittämisen rinnalla tarkastellaan opiskelijan toimentulokysymyksiä. Humanistinen ammattikorkeakoulu tuo hankkeeseen toimintatutkimuksellisen näkökulman osana tutkimus ja innovaatiotoimintaansa.

Tutkimuksen aikana mediassa heräsi keskustelu palkkatyön välttelystä ja vapaaehtoisesta työmarkkinoiden ulkopuolelle jättäytymisestä. Siis sosiaalipedagogiikan termein kyse on integraatiosta ja emansipaatiosta tai niiden tasapainon löytämisestä. Integraatio on yhteiskuntaan kiinnittymistä ja oman paikan löytämistä yhteiskunnassa, kun taas emansipaatioprosessissa tavoite on yhteisvastuullinen vapaus, missä nuori voi olla itsenäisesti ajatteleva ja toimia yhdessä muiden kanssa omana itsenään. (Nivala & Rynänen 2017, 81-82.) Tämän tutkimuksen aineiston perusteella ei noussut vastaavaa huolta nuorten halusta sijoittua työelämän ulkopuolelle, vaan pikemminkin päinvastoin nuorten halu hyvään elämään, johon kuuluu säännöllinen elämä rutiineineen, työ ja/ tai opiskelu ja etenemismahdollisuudet, mistä seuraavat työpajanuorten sitaatit antavat kuvaa:

"Pitemmät jaksot, milloin mulla ei ole tekemistä, eivät tee mulle hyvää."

"Haluisin pitkän työuran, mahdollisuuden edetä."

"Jos sä teet töitä on, tärkeätä päästä eteenpäin, ja sen verran vapautta, että voi ottaa parhaan itsestäs irti."

"Haluisin jossai vaiheessa yrittäjäksi."

Tutkimus jakaantuu kolmeen osaan: Ensimmäisessä osassa pureudutaan NEET-nuoret käsitteeseen ja ajankohtaiseen keskusteluun siitä. Toisessa osassa keskitytään työpajanuorten omakohtaisiin kokemuksiin ja sieltä nouseviin ilmiöihin työelämästä, opiskelusta, työpajalla olosta, tulevaisuuden suunnitelmista sekä elämänhallinnasta. Kolmannessa osassa käydään läpi palautetta ja arviointia kansanopistojen ja työpajojen yhteistoteutuksena tehdyistä pajapäivistä (case Pajapäivät) ja hahmotetaan toimenpiteitä, miten yhteistyötä voisi jatkaa ja syventää tulevaisuudessa.

”...“

Tuli vaan mieleen, että meillä työpajalla oli sellainen käytäntö, että jos ohjaaja kohtaa tuolla kaupungilla, niin ohjaaja ei ole se, joka morjesta... ettei nuori leimaudu pajanuoreksi.”

OSA 1

NEET-NUORET

Yhteisöpedagogiksi opiskelevan työpajataustaisen nuoren sanat johdattavat pohtimaan NEET-nuori käsitettä. Käsite syntyi Isossa Britanniassa 1980-luvulla, jolloin toteutetut sosiaaliturvan leikkaukset poistivat koulun keskeyttäneiltä nuorilta työttömyyskorvauksen ennen kuin he olivat ehtineet täysi-ikäisiksi. Syntyi tarve uudelle indikaattorille, joka kuvaisi ilman työttömyysturvaa jääneitä syrjäytymisvaarassa olevia. NEET-käsite oli korvannut virkamiesten ja tutkijoiden aikaisemmin käyttämän termin “nollastatus” (Status0), jolla kuvattiin vaikeassa siirtymävaiheessa olevia nuoria. NEET-käsitettä pidettiin vähemmän leimaavana kuin “nollastatusta” (Eurofound 2016, 9).

Samasta ryhmästä on usein puhuttu nimellä ”syrjäytymisvaarassa olevat nuoret”. Vuoden 2008 talouslaman jälkeen NEET-käsite levisi kansainvälisille areenoille erityisesti tilastollisena käsitteenä (Eurofound 2016). NEET-määritelmää alettiin käyttää kuvaamaan ”menetettyä sukupolvea” (Hyggen 2015, 15). EU komissio lanseerasi vuonna 2010 aloitteen “Youth on the Move”, joka tähtäsi osana EU:n 2020 tavoitteita nuorten koulutuksen ja työllisyyden edistämiseen Euroopassa (EU Commission 2010). Samalla komissio käynnisti systemaattisen NEET-nuorten seurannan. Myös OECD (2015) seuraa NEET nuorten – osuutta 15–29-vuotiaiden nuorten joukossa ja tekee laskennassa erottelun työttömien ja ”joutilaiden” (inactive) NEET-nuorten välille. NEET-käsitteen ongelmana on se, että NEET-nuoret tulevat hyvin erilaisista tilanteista, heillä on erilaisia ominaisuuksia, he kohtaavat erilaisia haasteita, riskejä ja siirtymiä ja heillä on hyvin erilaisia palveluiden tarpeita. NEET-käsitettä voidaan kritisoida paitsi liian laajaksi myös toisaalta liian suppeaksi siksi, ettei se tavoita kaikkien kilpailuyhteiskunnassa elävien nuorten haavoittuvuutta.

NEET on lyhenne englannin kielen sanoista *Not in Employment, Education or Training.*

Suomessa noin 10 prosenttia 20–24 -vuotiaista nuorista kuuluu tähän ryhmään, joka ei opiskele, ole työssä tai suorita asevelvollisuuttaan. Samal-

*Ei lähetettäis turhille kurssille, poissa silmistä
poissa mielestä, työkkärissä se sählinki, tulee se fiilis,
että sut vaan yritetään saada pois”*

la täytyy huomioida, että NEET-indikaattori ei kerro koko totuutta, vaan joukossa voi olla myös lapsiaan hoitavia vanhempia, pääsykokeisiin valmistautuvia ja erilaisissa välitiloissa olevia nuoria. Työmarkkinoiden ja taloustilanteen heilahtelut vaikuttavat voimakkaasti juuri nuoriin. Taustalla voivat vaikuttaa myös aiemmat kokemukset koulukiusaamisesta, terveydelliset syyt, elämänhallinnalliset kysymykset ja puutteelliset tukitoimet. Maahanmuuttajien osuus ryhmässä on lievässä nousussa. Puhutaan myös ”vetäytyivistä nuorista”, yhteiskunnallisesti passiivisista nuorista, joilla ei ole kiinnostusta osallistumisesta koulutukseen tai työelämään. Tällä tutkimuksella kerättävä tieto ja tavoite on ollut keskittyä reunaehto- ja ongelma-kohteiden paikantamiseen.

”Ohjaamo-toiminta on vahvistanut ymmärrystä siitä, että palvelujärjestelmä, jossa keskitytään lyhytjänteisesti saaman oman sektorin asiat hoidettua ja suoritteet näkyville, ei toimi nuoren palvelukokemuksen ja tuen kannalta järkevästi. Ohjaamoissa ongelmaan vastataan tekemällä monialaista yhteistyötä saman katon alla ja antamalla nuorille osuvaa ohjausta, jolla edistetään työllistymistä, opintoihin ohjautumista ja elämänhallinnallisten kysymysten ratkaisemista.” (Määttä 2017.)

Myöhäismodernille nuoruudelle on tyypillistä nuoren oman toimijuuden korostuminen, mutta toisaalta yhteiskunnan rakenne määrittelee vahvasti nuorten elämänpolkuja. Yksilöltä vaaditaan vahvaa toimijuutta: pärjätäkseen yhteiskunnassa on kyettävä luomaan elämänpolkinsa yhä uudestaan, jotta se vastaa yhteiskunnan muuttuvia olosuhteita. Riittämättömyyden tunne voi kasvaa, kun nuori siirtyy kollektiivisesta koulutuksesta työmarkkinoiden yksilöllistyneisiin käytänteisiin, missä

ulkopuolisuusriskiä lisäävät matala koulutus, ulkomaalaistaustaisuus, asunnottomuus, yksin eläminen, huostaanotto ja vanhempien matala koulutustaso sekä sosioekonominen asema. Nuorten eriarvoistuminen tässä siirtymävaiheessa on huolestuttavaa.

Työpajat parantavat heikossa työmarkkina-asetmassa olevien nuorten koulutukseen tai työhön siirtymistä. Työpajoilla on vuosittain yli 20 000 valmentautujaa. Työpajoilla toteutettavassa valmennuksessa tuetaan nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia elämän eri elämän osa-alueilla. Kolehmainen (2017) kuvaa valmennukseen liittyvää yhteisöpedagogista otetta (4 x 4 + L) kohtaaminen, kunnioitus, kuuntelu, keskustelu ja luottamus käsitteiden avulla, missä nuori on aina mahdollisuus. Dialogisuuteen perustuvassa työpajan toimintamallissa on kyse vahvimmin luottamussuhteesta; luottamuksesta itseän ja toisiin yhteisössä sekä yhteistyöhön. (Kolehmainen 2017, 194-204.) Kolehmainen tekee näkyväksi työpajan pedagogista toimintaa. Sisällöllinen tieto jää valitettavan usein tilastojen ja numeerisen tiedon varjoon, kun puhutaan sosiaalisesta vahvistamisesta. Määrällinen tieto ei anna todellista kuvaa työn sisällöstä ja merkityksestä. Palveluissa tapahtuvan nuoren sosiaalisen vahvistumisen mittaaminen edesauttaa palveluiden ja niissä tehtävän työn näkyväksi tekemistä myös sidosryhmille. Monialaisen yhteistyön lisäksi haasteena on myös alueellinen yhteistyö. (Kapanen 2015, 94.)

Tässä tutkimuksessa oli havaittavissa kolme erilaista reittiä työpajalle: Yksi ryhmä oli pitkälle kouluttautuneet (akateeminen loppututkinto) tai useamman tutkinnon tehneitä nuoria, jotka eivät ole löytäneet työ- tai opiskelupaikkaa ja päätyneet sitten työpajalle. Toinen ryhmä on he, joilla on toisen asteen tutkinto ja työkoke-

TYÖPAJANUORTEN KOHTAAMIA VAIKEUKSIA

musta jonkin verran erilaisista työtehtävistä sekä kolmas ryhmä, missä koulutuspolku on jäänyt kesken kerran tai useammin.

- Tarvitsemme kunnianhimoista ja ratkaisukeskeistä nuorisopolitiikkaa, jolla tähdätään nuorten jokapäiväisen arjen parantamiseen. Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen, harrastusmahdollisuuksien kehittäminen, työelämän ja itsenäisen asumisen taitojen vahvistaminen sekä mielenterveysongelmien ehkäisy ovat ohjelman ytimessä, kertoo hallituksen nuorisoasioista vastaava ministeri Sampo Terho. (minedu.fi 12.10.2017)

Samaan aikaan, kun tutkimukseen osallistuneet nuoret asettavat tavoitteeksi palkkatyökansalaisuuden hyvän elämän takeena, laajempi yhteiskunnallinen keskustelu sisältää myös pohdintaa taloustieteilijä Guy Standingin (2011) nimeämästä palkkatyöloukusta, työelämän muutoksesta suuntaan, missä työtä ei ole enää tarjolla kaikille eikä ainakaan perinteisissä muodoissa. Keskustelua käydään myös palkkatyökansalaisuudesta, mitä horjuttaa teknologian murros; robotisaatio ja

digitalisaatio. Työelämä näyttää johtavan työn epätasaiseen jakautumiseen ja epävarmuuden syvenemiseen. (Nuutinen 2017.)

Valtioneuvosto linjasi 12.10. periaatepäätöksessään toimet, joilla edistetään nuorten kasvu- ja elinoloja jäljellä olevan hallituskauden aikana. Ohjelma sisältää 20 toimenpidettä ja siinä määritellään hallituskaudelle viisi keskeistä nuorisopoliittista tavoitetta:

1. Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen,
2. Nuorten työllistymistäidot ovat vahvistuneet ja syrjäytyminen vähenee,
3. Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lisätään,
4. Yhä harvemmalla nuorella on mielenterveysongelmia ehkäisevän toiminnan ansiosta, ja
5. Nuori saa riittävää neuvontaa ja muuta tukea itsenäiseen asumiseen.

”..._..

Mä tulin Kuopioon Lahdesta. Olisin halunnut pajalle. Mutta oli helpompi päästä töihin kuin pajalle, mutta en ollut siinä kunnossa että voisin mennä. Tällaisia pajoja pitäisi olla joka nurkalla. Voit välttää vaikka terapian. Täällä on niin monenlaisia ihmisiä. Eikä tarvitse pelätä mitään.”

OSA 2

NUORTEN KERTOMAA

”

”Mä olin eka yliopistolla. En pysynyt hereillä, ahdisti, masensi. Tuli päivärytmi. Parani toimintakyky.”

”Sitä mieltii onko hyvä vai huono päivä, tekemisen kautta tulee hyvä päivä.”

”Täällä ei tartte ajatella sitä, että et ole tarpeeksi hyvä, et tuo rahaa valtiolle, et tuo rahaa perheelle, täällä on erilaista, en tunne olevani huono.”

”Jännä kun on ollut tällainen ahdistunut ihminen, mutta käsitöitä tehdessä huomaa että itseluottamus kasvaa. Suhtautuu kaikkeen muuhunkin, että en tiedä miten tehdään, mutta ei haittaa.”

Nuorten haastatteluissa tuli vahvasti esiin työpajojen hyväksyvä ilmapiiri, missä erilaisuus on sallittua. Vertaisuuden kokemus ja yhdessä tekeminen tarkoittavat nuorille vapautumista ja rohkaistumista ottaa omat kyvyt käyttöön.

Miten tämä suhteutuu kasvun ja kasvatuksen kenttään, missä nuoret vaeltavat läpi instituutioiden viidakon? Kasvatuksen aikalaismoodi painottaa suostuttelevaa otetta ja vieroksuu autoritääristä tapaa kasvattaa. Hoikkalan (1993) esittämä kysymys ”Katoaako kasvatusta, himmeneekö aikuisuus?” saa kasvatuksen osalta vastauksen: kasvatusta on jopa intensivoitunut ja on kallellaan kontrollien suuntaan (Laajarinne 2011). Se, että nuoret löytäisivät kukin oman subjektiivensa ja potentiaalinsa, edellyttäisi kilpailuvirittiseltä palkkatyöyhteiskunnalta sijoittumispaikkoja. Pedagogiikat nuorten parissa sisältävät paljon hiljaista tietoa kuten nuorisotyön ryhmäpedagoginen osaaminen. Lisäksi kunkin toimijatahon käytännöt, automaattiset tavat toimia ja rakentaa käytäntöjä nojaavat usein koulutusten tuottamiin lähtöoletuksiin ja alalla vallitsevaan eri toimijoiden keskinäiseen työnjakoon, mikä mutkistaa monialaisen yhteistyön toteutumista. (Hoikkala & Kuivakangas 2017, 22-23.)

Sosiaalipedagogiikassa kasvatusta ymmärretään kokonaisvaltaisesti. Kasvatusta voi kuvata kolmen perustehtävän toteuttamisena: kyse on sivistysprosessin, sosialisointiprosessin ja identiteetin rakentamisen prosessin tukemisesta. Ihmisen kasvussa prosessit kietoutuvat yhteen. Sosialisointiossa ihminen omaksuu toiminta- ja ajattelutapoja, arvoja, normeja ja valmiuksia liittyäkseen yhteiskuntaan ja toimiakseen siellä. Prosessi tapahtuu ihmisen ja hänen sosiaalisen ympäristönsä vuorovaikutuksena, mikä edellyttää aktiivista kanssakäymistä, jossa ihminen myös osallistuu elämään ympärillään ja kehittää valmiuksia vaikuttaa ympäristöönsä. Sivistysprosessissa yksilö rakentaa suhdettaan yhteisönsä

sosio-kulttuuriseen perintöön ja hänen oma luovuus, itsenäinen toiminta ja itsetoteutukseen tarvittavat valmiudet vahvistuvat. Sivistysprosessi liittyy myös demokratian ylläpitämiseen ja vahvistamiseen. Sosialisatio- ja sivistysprosessien pohjalta ihminen rakentaa identiteettiään eli muodostaa käsitystä itsestään ja omasta persoonastaan. Sosiaalipedagogiikassa kiinnostuksen kohteena on ihmisen ja yhteiskunnan suhde, erityisesti ihmisen kasvu yhteisöjen ja yhteiskunnan jäseneksi ja jäsenenä sekä kasvatustoiminta, jolla tätä sosiaalista kasvua tuetaan elämänkulun eri vaiheissa. Sosiaalipedagogisessa tarkastelussa keskeistä on erilaisten sosiaalisten ongelmien näkeminen ihmisen ja yhteisön suhteena sekä siinä tapahtuvien muutosten konflikteina, joista esimerkiksi yhteiskunnallinen syrjäytyminen voi johtua. (Nivala & Ryyänen 2017, 79.)

Työpajoilla on selvästi oivallettu ja otettu haltuun toimivia käytäntöjä, missä sosiopedagoginen ote on viety toimintaan ja arkeen. Nuorten haastatteluissa tämä näkyi kommentteina; työpajalla työskentelyn koettiin vaikuttaneen koko elämänlaadun paranemiseen.

Tutkimukseen osallistuneet työpajataustaiset yhteisöpedagogiopiskelijat vahvistivat käsityksiä hyväksyvän ilmapiirin, itsetoteutuksen ja vertaiskokemuksen tärkeydestä. Heidän haastatteluissaan tuli esiin itsetunteutumisen vahvistuminen ja työpajalla toimivien ohjaajien vahva tuki. Vertaisryhmän merkitys koettiin myös tärkeänä vaiheessa, missä nuorelle oli muodostumassa kuva itsestään tyyppinä, joka ei jaksa, osaa, pysty suoriutumaan elämästään yhteiskunnan oletusarvojen mukaisesti. Haastateltujen puheessa tuli esiin näkökulma, missä itsetunteutus oli lisääntynyt juuri työpajan aikana. Elämänhallinnasta kertonee se, että opinnot olivat sujuneet hyvin ja aikataulussa.

”..._..

Opin olemaan kriittisempi, maalaus rauhoittaa, olen visionaalinen, olen aktiivinen oppija, olen kaavoihin kangistuva tyyppi..”

OSA 3

Case PAJAPÄIVÄT

Menneisyys ei näyttele
pääroolia, vaan nuori on
keskeinen toimija juuri
tässä hetkessä.

Ensimmäinen päivä on alkamassa Alkio-opiston liikuntasalissa. Noin 70 nuorta istuu salia kiertävillä tuoleilla, osa heistä on asettunut istumaan lattialle. Tervetuloitovotusten ja esittelyjen jälkeen saadaan infoa päivistä. Sen jälkeen on yhteislauluna *Ajetaan me tandemilla*. Lopuksi asetutaan toiminnalliseen harjoitukseen panssarivaunu, missä jonomuodostelmassa liikutaan ohjeiden mukaan samaan tahtiin. Iloinen joukko lähtee työpajoihin, joita on niin paljon, että jokaiselle löytyy jotain. Nuoret ovat saaneet pajapassit, mihin kerätään 8 leimaa päivien aikana.

MAALAUSPAJASSA

Kurkistan sisään ja huomaan pöydillä kyniä ja sanomalehtiä. Nuori mies ryhtyy esittelemään aikaansaannostaan, saksittuja juttuja kuten ”Perhe-ohjaus – apua perheille mahdollisimman varhain”, ”Mitä onni on?” ja ”Kirjasto, enemmän kuin pelkkä lainaamo”. Hän kertoo opiskelunsa valtio-oppia, haaveilee valmiusjoukoista ja sanoo kokeneensa ”sokkupummina” elämän tylsänä. Seuraavana päivänä törmään samaan nuoreen mieheen käytävällä. Hän kaivaa välittömästi repustaan vihon, mikä toimii päiväkirjana ja kalenterina, johon on tehnyt kukallisesta kankaasta kannet toisessa pajassa. Innostuneena kysyy tietäisinkö hyvää ompelijaa Jyväskylässä, kuka ompelisi housut jostain hienosta kankaasta.

VAARUNVUOREN RETKELLÄ

Vaarunvuoren retki pitää sisällään matkan linja-autolla lähtöpaikalle, patikointia ja ruoanlaiton nuotiolla sekä pistäytymisen näköalapaikalla. Ruokaa laitetaan pareittain tai pienissä ryhmissä trangioilla. Kun odotamme risoton kypsymistä, vaihdan ajatuksia parini, työpajalla olevan nuoren naisen kanssa. Hänellä on taustalla maisteriopinnot ekologiasta. Työmarkkinat eivät ole tarjonneet töitä ja siksi hän päätyi työpajalle.

PAJAPÄIVIEN PALAUTETUOKIO

Kolmannen päivän aamuna järjestän nuorille päivien palautetuokion. Jokainen saa valita itselleen tutun parin, parit etsivät itselleen sellaisen parin, jonka kanssa eivät ole pajapäivien aikana vielä olleet tekemisissä. Neljän hengen ryhmät saavat tehtäväkseen pohtia, mikä on ollut päivien paras kokemus, merkityksellisin kohtaaminen, ahaa-elämys, mitä opittiin itsestä ja ryhmästä ja mitä tekisi, jos olisi taikasauvan, jolla saisi taikoa jotain tapahtuvaksi polullaan. Jokainen ryhmä käy kirjaamassa omat mietteensä fläppipapereille, joita on liikuntasalin lattialla. Lopuksi fläppien tuotokset esitellään nuorten toimesta.

Merkityksellinen kohtaaminen: Kohtaaminen, tutustuminen. Tässä oli paljon nimiä ja sydämiä piirretty paperiin.

Päivien paras kokemus: Eri pajojen anti, yhdessäolo ja ryhmätyöskentely sekä oivalluksia opiskeluun. Ohjaajat saivat positiivista palautetta.

Ahaa-elämykset: Paljon viitteitä pajojen sisältöihin, missä oli opittu ja oivallettu uusia taitoja ja omia vahvuuksia.

Mitä opin itsestäni ja ryhmästä: ”Opin olemaan kriittisempi, maalaus rauhoittaa, olen visionaalinen, olen aktiivinen oppija, olen kaavoihin kangastuva tyyppi..”

Taikasauva: ”Pääsisin yliopistoon, että olisin sopivasti onnellinen, että saisin mahdollisimman paljon hyviä kokemuksia, rahaa ja rakkautta, maailmanympärysmatka, että löytyisi oma ala, että saisin koiran, että liikuttaisi ja leikittäisi useammin, että länsimetro valmistuisi...”

Mitä opin itsestäni ja ryhmästä -osiossa henkilökohtaisia ja itseä refleктоivia kommentteja oli eniten. Myös ryhmään liittyviä mainintoja oli pari: hyvä ryhmähenki ja reippaita tyyppejä. Vaikka kyseessä oli suurryhmätilanne, nuoret uskalsivat kertoa ja kirjoittaa avoimesti ja rehellisesti myös omista vaikeuksistaan ja tehdä niitä näkyviksi

kuten ”olen köyhä”, ”saatan yliarvioida itseni joskus”, ”minulla on pakko-oireinen häiriö”, ”voisin tuhjata vähemmän rahaa”. Tämä kertoo luottamuksesta ryhmään ja turvallisuudentunteesta, mikä syntyi kolmen päivän aikana.

PAJAPÄIVIEN ARVIOINTIKOKOUS

Aluksi pureuduttiin Jyväskylän Taidetyöpajan erityispiirteisiin: Ryhmäprosessi keskiössä. Osamisen kasvattaminen. Luovuus on arvo kuin myös myönteinen ajattelu, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus. Menneisyys ei näyttele pääroolia, vaan nuori on keskeinen toimija juuri tässä hetkessä. Aktivoiva valmennus tukee myös niitä nuoria, jotka ovat tavoittamattomissa ja tulevat työpajalle etsivien nuorisotyöntekijöiden kautta. Keskeetykset Nuorten taidetyöpajalla ovat harvinaisia.

Sitten syvennyttiin Alkio-opiston erityispiirteisiin: Ryhmän voima – yhteisön tuki, asuminen kampuksella, joka sijaitsee noin 30 kilometrin päässä Jyväskylän keskustasta. Opiskelijoista osa ohjautuu TE-keskusten kautta. Elämänhallinnan, mielenterveys ja oppimisvaikeudet näkyvät ja nousevat opiskelijoiden elämässä taloudellisia seikkoja enemmän esiin.

Pajapäivien arvioinnissa antina pidetään erityisesti sitä, että nuoret kohtaa toisiaan. Pohditaan opiston opiskelijoiden osanottajamäärää, osa opiskelijoista ei osallistunut pajapäiviin. Jatkossa motivointi on kysymys; nuorille informaatiota enemmän siitä, mikä hyöty on opintoihin. Etukäteismarkkinointia ja tavoitteen täsmentäminen on tehtävä näkyväksi opiskelijoille. Opiston opiskelijoille pajapäivät tulisi sisällyttää jatkossa opintoihin. Aktiivisuus korostui päivissä ja mietitään, miten sen voisi ulottaa osaksi arkea. Heräsi myös kysymys, voisivatko pajoja vetää työpajanuoret ja opiston opiskelijat itse. Yhteisöllinen ja osallistava kokemus tukee myös ryhmäytymisprosessia. Ajankohdaksi jatkossa sopisi tiistai-keskiviikko eli kaksipäiväiset pajapäivät keskellä viikkoa. Pajapäivien sijoittaminen opistolle antaa työpajanuorille mahdollisuuden päästä tutustumaan opistoon ja saada käsitys opistolla tapahtuvasta opiskelusta tulevia opintoja silmällä pitäen.

JOHTOPÄÄTÖS: TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

Pajapäivien konsepti kiteyttää uuden toimintamallin, jonka keskiössä on ryhmän merkitys, yhdessä tekeminen ja nuorilähtöisyys. Ryhmäpedagogiikka, vertaiskokemukset ja nuorten omat maailmat nousevat avainasemaan. On nähtävissä myös taitopatteristo: itsereflektiotaidot, tietoisuustaidot, tunnetaidot, ryhmässä toimimisen taidot, konfliktin ratkaisutaidot ja stressinhallintataidot. Tutkimus nostaa esiin kysymykset, missä nämä taidot opitaan ja mitä tulevaisuuden työelämässä tarvitaan. Kansanopistojen ja työpajojen yhteistyö voi vastata kysymyksiin seuraavien toimenpiteiden avulla:

- 1 Yhteistyön integrointi kansanopistojen ja työpajojen kanssa siten, että opiskelijoiden ja työpajanuorten yhteistyö syventää nuorten keskinäistä sosiaalista vuorovaikutusta ja tiivistää ohjaajien ja opettajien yhteistyötä
- 2 Tutkimus työpajatoiminnan pedagogiikasta ja kokemuksellisesta oppimisesta sekä työpajatoiminnan aikana tapahtuvan toiminnan opinnollistamisen mahdollisuuksista osana kansanopistojen ja työpajojen yhteistyötä
- 3 Vuosittain toteutettavat Pajapäivät, missä nuorten oma osallistuminen suunnitteluun ja päivien aikana tapahtuviin pajoihin mahdollistuu
- 4 Ryhmäpedagogisen ja osallisuutta vahvistavien menetelmien tietotaidon levittäminen esimerkiksi peruskoulut ja toinen aste
- 5 Opisto- ja työpajanuorten kokemusasiantuntijuuden käyttöönotto osana opistojen ja työpajojen toimintaa
- 6 Nuoret ja media: opisto ja työpajanuorten osaaminen ja kokemusten näkyväksi tekeminen (blogit, lehdet, sosiaalinen media)

LÄHTEET

Aaltonen, Sanna & Antti Kivijävi (toim.): **Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina**. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja nro 198, Tiede.

Hoikkala, Tommi (1993) **Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus. Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit**. Jyväskylä: Gaudeamus.

Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna (2017) Repa, Kirsti ja maisteri nuorisopedagogiikoiden pyönteissä – johdanto. Teoksessa **Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet** (Hoikkala & Kuivakangas toim.) Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42.

Hämäläinen, Tuija & Palo, Susanna (2014) **Työpajapedagogiikka Valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla**. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.

Kapanen, Anna (2015) **Monialaisen yhteistyön keskiössä Nuorten palvelujärjestelmä etsivän nuorisotyön ja työpajojen näkökulmasta**. Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluina Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminnan tuloksia. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry & OKM.

Kolehmainen, Marjo (2017) Valmennus työpajalla yhteisöpedagogin otteella – neljä kovaa koota ja iso ”älli”. Teoksessa **Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet** (Hoikkala & Kuivakangas toim.) Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42.

Laajarinne, Jukka (2011) **Leikkiminen kielletty! Kontrolliyhteiskunnan lapset**. Jyväskylä: Atena.

Määttä Mirja (toim.) (2017) **Uutta auringon alla? Ohjaamot 2014–2017**. Kohtaamo-hanke (ESR), Keski-Suomen ELY-keskus. <https://tinyurl.com/yajh2oy6>

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna (2017): Sosiaalipedagoginen viitekehys nuorisotyössä. Teoksessa **Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet** (Hoikkala & Kuivakangas toim.) Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42.

Nuutinen, Veera (2017): **Uusi työväki. Työ ja yrittäjyys prekarisoituvan palkkatyön yhteiskunnassa**. Helsinki: Into.

Standing, Guy (2011): **The Precariat. The New Dangerous Class**. London: Bloomsbury.

Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma vuosille 2017–2019
<http://minedu.fi/paatos?decisionId=0900908f805648d1> (luettu 30.10.2017)

LIITE 1

HAASTATTELURUNKO

1. Työpajantyöskentely ja kansanopistojen yhteistyö

Millaista on opiskelu ja työskentely työpajalla? Kuvailkaa tyypillinen päivänne ja ohjaustilanne.

Miten kuvailisitte ryhmäanne ja yhteistä aikaanne työpajalla?

Millaisia vierailupaikkoja tai yhteistyökuvioita teillä on?

Miten työpajatoiminta on vaikuttanut arkeenne?

(yksilöhaastattelu: kerro oma polkusi, miten olet tullut työpajalle mukaan)

2. Työelämätaidot

Millainen on hyvä työyhteisö? Millaisia taitoja siinä tarvitaan?

Miten kuvailisitte omaa ryhmäanne työyhteisönä?

(yksilöhaastattelu: kerro millainen työntekijä olet, millainen haluaisit olla, millaisia taitoja tarvitset, miten voisit niitä vahvistaa)

3. Oppimisprosessi

Mitä olette oppineet työpajalla? Kertokaa esimerkkejä.

Mikä merkitys ryhmällä on ollut oppimisen näkökulmasta?

(yksilöhaastattelu: analysoi itseäsi oppijana, kerro esimerkki/esimerkkejä omasta tavastasi toimia työpajatoiminnan aikana)

4. Toimeentulo ja elämänhallinta

Mistä haaveillette tulevaisuudessa? Millaisen opiskelu- ja työuran haluaisitte?

Mitä ajatuksia päättyöt teissä herättävät?

Millaisia vaikutuksia työpajatoiminnalla on ollut omaan talouteen, ajankäyttöönne ja ihmissuhteisiinne?

(yksilöhaastattelu: millainen on hyvä päivä, mitä teet, ketä tapaat, miten käytät aikaasi? Millainen vaikutus työpajatoiminnalla on ollut henkilökohtaiseen elämääsi? Jos sinulla olisi taikasauva, mitä muuttaisit omassa elämässäsi, työelämässä ja yhteiskunnassa?)

kansanopistot.fi

